



Dr. Kolláth György

A klasszikus mondás szerint a politikus a következő választásra, az államférfi a következő nemzedékre gondol. Szili Katalin házelnöknél a „-férfi” nem stimmel. Rokonszenves kezdeményezése - államszervezeti reform részeként - új alkotmány megalkotását célozza. Nem a levegőbe beszél, ha belegondolunk, hogy bizony előbb lesz (uniós) európai alkotmány, mint új hazai alaptörvény. Egyformán - és egymással összhangban - szükség volna mindkettőre. Ennek ellenére cinikusan azt is mondhatnánk, hogy körülbelül akkorra lesz új alkotmányunk, amikor Magyarország olimpiát rendez: valamikor ebben az évszázadban. Kár.

Cím **Alkotmányreform**

Dátum
2003.07.31.

Írásom érveket sorakoztat fel az alaptörvény újrakodifikálása mellett. Az alkotmány a jog bibliája, és úgy is kellene kezelni. A tengerentúlon egy átlagos szállodai szoba polcán két könyvet láttam: a bibliát és az ország alkotmányát. Itthon azt látom, hogy sokan, akik felesküsznek az alkotmányra, nem ismerik és nem kellően tisztelik a törvények törvényét. Az átkost emlegetve leszólják, azt sem tudván, mi van benne. Megnőtt az alkotmányellenességre hivatkozások száma, ám nem emelkedett a top-normák tekintélye, érdemi szabályozó szerepe és stabilitása. Legutóbb pl. az állatkínzások megelőzése kapcsán riogatták a felek egymást azzal, úgysem lesz a dologból semmi, hiszen alkotmányt kellene módosítani hozzá (nem kell). Az alkotmány mumusnak megjárja, axiómának, igazodási pontnak viszont kevés?!

Mi az alkotmány egyáltalán? 1.) Alapelvek, keretek és intézmények a hatalom-gyakorlás számára /pl. országgyűlés, államfő, önkormányzatok, igazságszolgáltatás/, ide értve ezek egymáshoz való kapcsolatát is. 2.) Évtizedekre szóló politikai és jogelvek, igazodási pontok országnak-világnak a mi rendszerünkről /pl. köztársaság, többpártrendszer, népfelség elve, jogállamiság, hatalommegosztás, régió-rendszerű ország-térkép/. 3.) Az állam(hatalom) és az ember viszonyának, erőrendjének jogi tétele, s a jogérvényesítés majdnem kőbe vésett módja /pl. az emberi jogok kiemelkedő szerepe és katalógusa, a közhatalom törvényhez kötése, közteherviselés, ésszerű időn belüli, fair eljárás bírósági végponttal/. Dekrétum és deklaráció tehát az alaptörvény, mely nem négy évre szól. Időtálló, tömény államfilozófia és stratégia, nem pedig aktuális prioritás, sem napi párt-taktika. Kizárt, hogy míg az egyik oldal a gázpedál, a másik a féket nyomja. Focihasonlattal: egy aktuális kormány ilyen vagy olyan színezetű, akár egy klubcsapat, s időnként válták egymást. De egy új, évtizedekre szóló alkotmányhoz nemzeti válogatottnak kell(ene), mely a legjobb erők egyesítéséből áll.

Közkeletű tévedés, hogy a jelenlegi alkotmány gyakorlatilag mindent kielégítően szabályoz, amit pedig mégsem, azt az Alkotmánybíróság értelmezéssel megoldja. Az alkotmányos vagy jogállami forradalomnak nevezett rendszerváltozás kezdeti szakasza idején az utóbbi megoldás remekül működött. A Sólyom László vezette testület európai minőségű, rangú jogelvekkel bontotta ki, fejlesztette tovább, tette megkerülhetetlenné az élő alkotmányt. Gyönyörű és értékes diszfunkció volt ez, mivel rendesen az Alkotmánybíróság nem megálmodója, nem szerzője, hanem bírója a jognak. Egyvalami áll felette az Alkotmánybíróságnak: maga az alaptörvény. Az értelmezés és az alkotmányozás két külön világ, kétféle jogi monopólium. Ott, ahol a fékeke és egyensúlyok rendszere alkotmányos fundamentum, e testület sem juthat túlhatalomhoz, még akkor sem, ha nem él(t) vele vissza. A későbbi alkotmánybíróság(ok) jogpozitivistá váltása helyénvaló volt, eljárásjogi szőrszálhasogatása viszont a bátortalanság jele lett. Sólyoméknak idején nagy biztonsággal meg lehetett „jósolni” a „nagy” ügyek jogi karakterét, elméleti tisztaságát, európai auráját. Ma ez sokszor nincsen így. Az alkotmány belső kohéziója, intézményeinek kapcsolata és elvi szakítószilárdága nem bízható arra az attitűdre, amelyet a testület pillanatnyilag képvisel.



Dr. Kolláth György

Rendkívül fontos kérdésekre, súlyos kihívásokra, rendezetlenségekre nem ad kielégítő (vagy bármilyen) választ ma az alkotmány. Egy szó sem szól benne a hatalom-megosztás tényezőiről, azok egymáshoz való, tisztázott kapcsolatáról. Ezért van az, hogy sokan három, mások négy, öt vagy hét, némelyek húsz-harminc közhatalmi tényezőt emlegetnek. Sokan, e jog(cím) nélkül, így is viselkednek. Nem ismerhetők meg az alaptörvényből az első, a második és a harmadik generációs emberi jogok, holott ezek nem egyformák, és nem is azonos módon tételezhetők és védhetők. Anatole France szemléltette: gazdagnak, szegénynek egyformán tilos avagy szabad a híd alatt aludni, mégis micsoda különbség!? Lesz-e jogunk mindahhoz, amihez közünk van, és fordítva? A kollektív jogok sem lehetnének elmaszátolva a hazai tételekben, hogyha komolyan gondoljuk pl. a kisebbségek autonómiáját. Az alapvető jogok szabályozhatóságára, illetőleg védelmére az Alkotmánybíróság egy tesztet dolgozott ki sok éve hat tényező figyelembe vételével. Miután ezek nem váltak az alkotmány részévé, mára a bruttó 6 nettó kettőre redukálódott (gyakran már csak azt nézik, az alapjog korlátozása megfelel-e a szükségesség, arányosság mércéjének). A lelkekben, de nem a kódexben él a jogállami demokrácia zsinórmértéke: az egyénnek minden szabad, amit a jog nem tilt, a közhatalomnak viszont csak az szabad, amire törvény felhatalmazta. Hatalom-ittas, paternalista politikusok szabadon hirdet(het)ik, gyakorol(hat)ják ennek az ellenkezőjét. A jogállam fő fegyveréről, a jogalkotásról néhány szétszórt és hevenyészett keret-szabály rendelkezik, ami például oda vezet, hogy az erőszakosan rendelkező, tudatosan sumák normaalkotó állam önmagát „felelőtlennek”, immúnisnak tekintheti. Egyáltalán: legfeljebb alkotmánybírói határozatokból olvasható ki (rendszerint igényesen, meggyőzően) az: milyen is kellene hogy legyen a demokratikus jogállam. A népszavazás körüli, időről-időre fellángoló vita a szuverenitás felfogás korszerű újrafogalmazására intene.

Amíg a törvényalkotásban súlyos feszültségek, olykor zavarok tapasztalhatók, nem fog elcsitulni az a vita, amely kétkamarás parlamentben keres kiutat (magam is így látom). Ellenkező esetben a végletekig fokozódhat az Alkotmánybíróság kéretlen-kelletlen pszeudo politika-formáló szerepe, ahol is a párt-politika folytatódik más eszközökkel. Avagy élessé válik a másik diszfunkció: az elvileg a pártok, sőt a napi politika felett álló államfő - vétői révén - a belpolitika főszereplője lehet. Nem a mérleg nyelve, hanem maga a mérleg. Ha már államfő az alkotmányban: újra meg kellene nézni, hogy választásának módja és hatásköre összhangban van-e egymással, a többi közhatalmi tényezőjével, s magával a parlamentáris modellel. Egyáltalán: jók-e a választási rendre vonatkozó szabályok kicsiben és nagyban? Kell-e nekünk 386 képviselő, arányos-e a rendszer, azt is ide értve, hogy mi történjék, ha a T. Ház a politikai zsákmányelv és a párt alapú jelölési szisztéma miatt sokáig képtelen független (!) közjogi tisztviselőt megválasztani (pl. ÁSZ-alelnök, alkotmánybíró). Helyén van-e az ügyészség? Mikor lesz végre korszerű szabály az idegen és a honi katonák transzportjára? Mikor telnek meg valóságos tartalommal egyes alaptörvényi fejezetek, s egyáltalán: mi hová kerül az alkotmányban? Modern, régió-rendszerű közigazgatás képe bontakozik-e ki az alaptörvényből, mely számol a kamarák jelenlétével, érdemi szerepével is, avagy az alkotmány elsősorban a központi állam öndefiníciója? Itt van-e az idő a törvények feles vagy kétharmados elfogadási rendjének távlatos rendezésére? Rendbe tesszük-e végre a polgári kötelezettségek normáit, s bennük az alkotmányos közteljesítés ügyét, vagy kár ezzel frusztrálni a lakosságot? Lesz-e valamikor itthon (is) gazdasági-költségvetési alkotmányosság, vagy az a jó, ha kormányzat azt tesz, amit jónak lát?

Papírforma szerinti (rend)szám-csere, arcfelvarró műtét nem segít. Kis dózisban adagolva sem könnyebb a megoldás. Onnan kellene kezdeni, hogy a 15 évvel ezelőtti elvek zöme kiürült, a reform-lendület alábbszállt, mindebből kifogyott a hajtóerő. A XXI. század Magyarországá nincsen kitalálva, s ezt helyettünk más nem végzi el. Ennek pedig az alkotmányozás sarokpontja, akár akarjuk, akár nem.